

Výňatek z knihy

LOSÝ V SRDCI EVROPY

Od klasických ke stíracím

Vydalo Nakladatelství Olympia, a.s.

SAZKA - OLYMPIA 2002

Edice Sazka

autor Ivo Kasal

JUDr. Ivo Kasal

(čtyřicátédeváté pokračování)

NAD LOSÝ ČESKOSLOVENSKÉ STÁTNÍ LOTERIE

Vzpomíná Milan Češka,
vedoucí přípravy a řízení výroby Státní
tiskárny cenin:

Výroba klasického losu nebyla tak jednoduchá, jak by se mohlo zdát. Po převzetí návrhu zhotovila tiskárna nátisk, který předložila zadavateli ke schválení. Zadavatel nátisk vrátil tiskárně s případnými připomínkami, nejčastěji o barevnosti tisku. Tiskárna potom musela před tiskem podle žádosti zadavatele provést úpravy, bylo-li to možné. Ten jeden jediný barevný nátisk se pro účely skutečného tisku musel „roznásobit“ na tzv. repetýrce, která podle propočtu kopisty roznásobila daný film na tiskovou desku tolikrát, kolikrát byl na ni propočten proveden. Kopista potom musel vykopírovat tolik desek, kolik jich bylo podle barevnosti určeno technologem. K čtyřbarevnému stabilizovanému ofsetu bylo zapotřebí barevně rozvést přidané barvy, které převážně po dohodě s výtvarníkem doladřoval nátiskař v nátiskovém stroji. A to jak pro stranu lícovou, tak pro stranu rubovou. U ČSLO se převážně jednalo o 6 barev na líci a 2 barvy na rubu. (Číslování bylo prováděno jinou samostatnou technikou – knihtiskem.) Tyto vykopírované desky sloužily k vytištění jednotlivých barev na papír. Dle dané barevnosti se převážně z jedné strany – revers – tisklo dvoubarevně, zatímco avers, což je titul, lícová strana losu, byl zhotovován na čtyřbarevném stroji. To znamenalo, že šestibarevný los musel nejméně dvakrát

projít ofsetovým strojem, neboť losy byly tištěny ofsetovou technikou. (Jen pro informaci – platidla jsou tištěna technikou jinou.) U losů se vždy začínalo s tiskem zadní strany jako první, a to proto, že po otočení zůstával arch lícem nahoru k použití další techniky, tj. knihtisku, k číslování. Ofset je tisková technika založená na principu nesnášenlivosti mastnoty a vody, kdy vrstva vodomilná přijímá vodu, zatímco mastnomilná mastnou barvu. Barva je pomocí barvicích válců nanášena na desku a vlhčící roztok pomocí vlhčících válců je přenesen na gumu. Proto se tento tisk také nazývá tisk z plochy (či také tisk přenosný), neboť tiskové i netiskové plochy jsou u této techniky teoreticky v jedné rovině. Naproti tomu v knihtisku jsou tiskové prvky vyvýšeny nad netiskovou vrstvou, což známe např. z razítka, a barva je přenášena přímo z tiskového prvku pomocí tlaku na papír. Tisková ofsetová deska je vždy čitelná, což znamená, že je totožná s finálním výrobkem, tj. losem. Z desky se předloha přenesla na gumu stranově obráceně, nečitelně, a z gumy zase na papír, takže konečný výsledek je opětovně čitelný. U knihtisku je tisková forma vždy nečitelná, stranově, zrcadlově obrácená. Čitelnost se vrací až otiskem z formy na papír. Všechny losy ČSLO byly tištěny na tehdy vzácný 80gramový „bezdřevý ofsetový papír“. Státní tiskárna cenin se od ostatních tiskáren lišila uplatňováním tzv. ceninového režimu, což znamená, že mezi jednotlivými technikami se náklad vždy vrací k fyzickému

přepočítání vydaného materiálu (papíru). Děje se tak na pracovišti „Trezor tisku“. Při zjištění případného schodku musí být vždy vzniklá situace vnitřně vyřešena a do té doby „náklad“ nepostupuje dál. To znamená, že v každé etapě musí naprosto přesně souhlasit vstup materiálu s jeho výstupem. Šlo-li do tisku 50 000 archů, musí se součet dobře vytištěných, špatně vytištěných nebo zcela zničených archů rovnat znovu 50 000. V případě zničení nebo poškození archu docházelo k jeho slepení či dohledání zbytku papíru ve stroji. To vše za komisionální přítomnosti nejméně tří pracovníků STC. Stabilizovaný barvotisk byl tištěn stabilizovanou škálou barev německé firmy Hartmann, neboť ty se v RVHP nevyráběly. Nedefinované barvy musely být namíchány nátiskařem za přispění výtvarníka. Finálním výstupem nátiskaře pro schválení zadavatelem byl škálový nátisk, který byl současným soutiskem předem určených barev. Když byl arch losů kompletně barevně vytištěn, byl převezen do oddělení knihtisku, kde byly očíslovány jednotlivé

produkce archů, což znamená, že byly číslovány jednotlivé losy v archu a zároveň byly opatřeny přitiskem sérií. Čísla byla vždy tištěna červenou barvou pomocí šestimístných číslovačů. Číslování se původně realizovalo pomocí tlačítkových číslovačů o velikosti tisku 3,5 mm, později číslovačů upínaných na vrchní agregát číslovacího stroje (Heidelberg, podle výrobce) o velikosti tisku 9 mm. Ve světě se používalo číslování běžné, bezpečnostní, vertikální, horizontální, perforační, rovné, ležaté, křivé, pakované, protištěné a obtištěné na rub losu. Cenina není ceninou, dokud není opatřena pořadovým číslem. Náklad byl číslován podle rozpisu předepsaného technologií. Co to znamenalo? Objedávka například zněla na jeden milion kusů. Tento počet bylo nutné podělit podle počtu losů v archu a toto množství archů rozepsal technolog tak, abychom se dostali od jedničky do konečného čísla, které stanovil zadavatel, Laicky řečeno to tak muselo být proto, že po ukončení číslování byly archy rozřezány, a nedodržel-li by se uvedený

postup, nikdo by rozřezané losy do číselné řady bez extrémně mimořádné pracnosti nesrovnal. Při tisku se vždy každý asi pětistý arch vyjmul z tiskového vykladače a po dobu náběhu dalšího pětistého archu určená pracovnice musela zkontrolovat správnost vytištěných a přetočených čísel v mutaci (tzv. „balík“ tvořený určitým počtem kusů).

Po očíslování se vše znovu vrátilo do trezoru tisku ke kontrole. Potom celý náklad přešel do oddělení knihárny, kde byla sestavena číselná řada od 1 do konečného čísla. Protože byly dříve používány sestupné číslovače, musel se celý náklad přetáhnout (přerovnat) tak, aby se arch s číslem jedna ocitl navrchu nákladu. Potom následovalo řezání na jednotlivé očíslované losy, což se provádělo tak, že řezač odebral z nákladu prvních 500 archů, které vložil do řezačky a rozřezal na jednotlivé losy. Tyto losy se již ukládaly do připravených dřevěných, později plastických bedýnek, nahoru se dávalo plexisklo z důvodu upevnění losů, aby nedošlo k jejich rozsypaní.

Bohumil Šneider

se narodil 2. března 1936 v Praze. Vyučil se rytcem oceli v n. p. ZUKOV (Závody umělecké kovovýroby), kde získal základy výroby plastik, odznaků, medailí a vyznamenání. Potom pracoval ve vývojovém oddělení podniku místního hospodářství Kovotep, který se později přejmenoval na n. p. Safina. Zde vyráběl plastická razidla pro duté vylisky, bižuterii, přívěsky a šperky, které byly ozdobou Světové výstavy v Montrealu i většiny módních přehlídek v Praze. V roce 1967 ukončil večerní studium mi

Střední odborné škole výtvarné na Hořlavově náměstí v Praze a stal se propagačním výtvarníkem. O rok později se zúčastnil konkursu do Státní tiskárny cenin na místo rytce a v roce 1969 se stal jejím zaměstnancem. Pravidelně se potom účastnil soutěží o bankovky a mince (deseti korunová bankovka v roce 1973) a o pamětní minci pro Státní banku československou. V roce 1979 absolvoval důležitou zkoušku, na jejímž

základě získal osvědčení ministerstva kultury jako „Mistr uměleckého řemesla“. Bohumil Šneider je spoluautorem československých platidel 1000, 100 a 10 Kčs. Je též autorem některých cenných papírů – akcií, dluhopisů, depozitních listů a obligací. Vytvářel rovněž novoročenky, tabákové kolký a šeky pro Státní banku československou. Od roku 1989 pracoval na československé známkové tvorbě, později pro českou i slovenskou poštu.

Na přípravě losů začal Bohumil Šneider pracovat až v 80. letech. Do té doby byly losy zpracovávány jeho předchůdci Bedřichem Fojtůškem a Ladislavem Škarbanem. První prací Bohumila Šneidera na losech se stala Mimořádná Československá státní loterie se slosováním 28. října 1990. Od vedoucího O. Krále byl tehdy pověřen vypracováním výtvarného návrhu s portrétem T. G. Masaryka, což si přála jako hlavní motiv Česká státní spořitelna.

Ladislav Škarban

se narodil 27. března 1932 v Praze. Vyučil se litografem v bývalé Průmyslové tiskárně na Letné. V roce 1954 absolvoval Průmyslovou

školu grafickou v Hellichově ulici a od r. 1962 pracoval jako litograf ve Státní tiskárně cenin. V roce 1974 přešel do tiskárny Naše vojsko, kde pracoval jako vedoucí přípravného oddělení. Stejnou funkci měl i ve Státní tiskárně cenin, kam se v r. 1979 vrátil. Současně byl i designérem papírových platidel, což znamenalo, že převáděl návrhy výtvarníků (mimo portrétů) do

liniových rozkresb. Po roce 1991 odešel ze STC do Victoria Security Printing, kde až do důchodu pracoval jako vedoucí návrhář oddělení ručně zpracovávaného designu akcií.

(Pokračování příště)

